

„Kommunikáció: a statisztikai kultúra javításának eszköze” című konferencia

A magyar európai uniós elnökség keretében a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2011. június 9–10-én Visegrádon nemzetközi konferenciát szervezett. A rendezvényt a Magyar Statisztikai Társaság támogatásával és a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottságának közreműködésével készítették elő.¹

A konferenciát *Vukovich Gabriella*, a KSH elnöke és *Laczkó Éva*, a KSH elnökhelyettese, az EU-elnökségi stáb vezetője nyitotta meg.

A nyitó-, plenáris ülésen *Walter Radermacher*, az Eurostat főigazgatója „A hivatalos statisztika mint közös nyelv a komplex világban” című előadásában arról beszélt, hogy világméretűvé váltak a kereskedelmi, környezeti, demográfiai, migrációs stb. hajtóerők, és a válságjelenségek is túllépnek az országhatárokon. A szupra- és multinacionális folyamatok, döntések nagyobb térségekre kiterjedő vagy globális hatásokkal járnak. Mindez azt eredményezi, hogy a döntési helyzetek egyre komplexebbek. A politikai döntések sok esetben túllépnek a nemzeti kereteken, például a klímavédelem vagy a Világkereskedelmi Szervezet (World Trade Organization – WTO) egyeztetett nemzetközi kereskedelmi szabályai is ezt bizonyítják. A megbízhatóság ebben a kapcsolatrendszerben új értelmet kap. Az Európai Unió összehangolt jogalapot és statisztikai hátteret ho-

¹ A *Statisztikai Szemle* magyar címmel ismerteti az elhangzott előadások összefoglalóit. A Központi Statisztikai Hivatal az angol nyelvű előadásokat teljes terjedelemben a „*Communication: A Tool to Enhance Statistical Culture*” című konferencia kiadványában adja közre.

zott létre a kölcsönös bizalmat erősítő átláthatóság érdekében, lépést tartva az említett változások nyomán kialakult igényekkel. A szupranacionális intézmény jó minőségű információkat vár el, ehhez megfelelő minőségbiztosítási rendszert alkotott, ami a tagállamok szuverén jellegét nem érintheti. A statisztikai adatgyűjtések napjainkban is nélkülözhetetlenek az állami funkciók, a működőképesség biztosítása érdekében. A statisztika üzenetei ún. „zajok” mellett érik el a befogadókat, ezek közé tartoznak a környezetből eredő, valamint a kulturális, a szemantikai (értelmezési), a szintaktikai (jelölési) zajok, az intézmény és szervezés zajai stb. Vizsgálni kell a statisztika készítői és felhasználói közötti kapcsolatokat, ahogy egymással – a zajok mellett – kommunikálnak. Kitértem ebben az információs kapcsolatban az államigazgatás és a kormányzat információigénye, bár világszerte elismert törekvés a statisztika szakmai függetlenségének megőrzése. A statisztika pártatlansága a demokratikus társadalmak egyik tájékoztatási elve. Az állam csak egy a felhasználók sorában, bárki elérheti a közléseket, információs szolgáltatásokat. Az információs társadalom alkalmazkodik a globális folyamatok felgyorsult változásaihoz. Ehhez gondos tervezés és biztos tudományos alapok is szükségesek, valamint olyan jogosítványok, amelyekkel a (kötelező jellegű) statisztikai célú adatgyűjtések végezhetők. A statisztika a közjavak egyike, és nemzetközi szinten is átfogja a gazdaság, a társadalom, valamint a környezet fontosabb területeit. A statisztika, mint közös nyelv alkalmazható a kommunikációs folyamatokban, eredmé-

nyei alkalmat adnak az összehasonlításokra. Ez a közös nyelv a tárgyalások alapja, például az EU bővítése során; általa figyelemmel kísérhető a vállalatok teljesítése, a közösségi források felhasználásának eredményei, és segítségével rendszeres felügyeleti beszámolók állíthatók össze. Az EU testületei figyelemmel kísérik a tagállamok fejlődését, és ha indokolt, eljárást indíthatnak a statisztikai adatsorok elemzése alapján.

Ezt követően négy szekcióban az Európai Unió, az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága (UN Economic Commission for Europe – UNECE), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD), továbbá az Európai Központi Bank (European Central Bank – ECB) vezető statisztikusainak, valamint több európai partnerhivatal elnökének, vezető munkatársának előadásai hangoztak el.

1. szekció

Statisztikai műveltség és európai demokrácia

Elnök: *Pieter Everaers* (Eurostat)

Lidia Bratanova (UNECE) „Az adatok érthetővé tétele: hogyan legyen a statisztika felhasználóbarát?” címmel foglalta össze a kommunikáció útmutatóit tartalmazó kiadványsorozat rendeltetését és fontosabb megállapításait.² Az élet minden területén megtalál-

² UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE [2009]: *Making Data Meaningful. Part 1: A Guide to Writing Stories About Numbers*. New York, Geneva. http://live.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/writing/MDM_Part1_English.pdf; UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE [2009]: *Making Data Meaningful. Part 2: A Guide to Presenting Statistics*. New York, Geneva. http://live.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/writing/MDM_Part2_English.pdf; UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE [2011]: *Making Data Meaningful. Part 3: A Guide to Communicating with the Media*. New York, Geneva. http://live.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/writing/MDM_Part3_English_Print.pdf

ható számok alkotják a statisztika lényegét, ezekkel írhatók le a gazdasági és társadalmi jelenségek. Azonban önmagában az adat nem sok információt nyújt, értelmezni kell, hogy a számokkal kifejezett üzenetek széles körben ismertek legyenek. Az UNECE rendszeres szakmai rendezvényekkel, a jó gyakorlat közreadásával is segíti a statisztikai tájékoztatás, kommunikáció fejlesztéseit. A világszervezet „Making Data Meaningful” című kiadványsorozata útmutatást ad a statisztikai szolgálatok számára, hogy az adatok közérthető elemzése, grafikus szemléltetése révén hogyan javítható a kommunikáció. A sorozat közeljövőben megjelenő negyedik része azt mutatja be, hogy miként érhető el a tájékoztatások kedvezőbb társadalmi fogadtatása. A felhasználók statisztikai műveltségét, érdeklődését is figyelembe kell venni, hiszen korunkban radikálisan új statisztikai közlési módok alakulnak ki, és a kommunikáció is alkalmazkodik ezekhez a technológiákhoz.

Luis Teles Dias (Banco de Portugal – Portugál Nemzeti Bank) és *Per Nymand-Andersen* (ECB) „A központi bankok statisztikájának érthetővé tétele a statisztikai és pénzügyi műveltség javítása érdekében” című előadása a felhasználók felkészítésének fontosságát emelte ki. A statisztikai műveltség része, hogy a felhasználó ismerje az elérhető adatforrásokat, adattartalmukat, azok összefüggéseit; képet alkosson a statisztika alapelemeiről, megértve a statisztikai elemzések mondanivalóit; értse, illetve közvetítse a fontosabb vizsgálati eredményeket. A pénzügyi műveltség elkísér az első bankművelettől a nyugdíjas korig. Bővül a fontosabb fogalmak ismerete, és ahogy fejlődik a gyakorlati alkalmazás készsége, úgy érzékelhető pénzügyi döntéseink következménye, felelőssége, valamint ezek révén a megszerzett információk jelentősége, megbízhatósága is. A fejlődő pénzügyi kultúra birtokában javítható a pénzügyi függetlenség, fokozható a versenyképesség,

jobban érthető a pénzügyi lehetőségek. A statisztikai, illetve pénzügyi műveltség összefügg a szakpolitikai folyamatokkal, azok kommunikációival is, ezért a központi bankok is szerepet vállalnak e műveltségi szintek növelésében, elsősorban az Európai Központi Bankok Rendszerének (European System of Central Banks – ESCB) kommunikációs projektjei révén. Jelenleg is sokféle információforrás érhető el a statisztikai és pénzügyi kultúra javításához, amit az Európai Statisztikai Rendszer (ESR) közeljövőben elérhető újabb tájékoztatási eszközei is tovább szélesítenek.

Gunilla Lundholm (Statistics Sweden – Svéd Statisztikai Hivatal) „Hogyan tegyük képessé a felhasználókat a statisztika megértésére és helyes használatára” című előadása az információk hasznosítását segítő kommunikációs módszereket mutatta be. A tények és azok statisztikai mutatóinak mind nagyobb része érhető el a világhálón. A megértésük feltétele a kellő statisztikai műveltség. Az adatok előállítóinak és felhasználóinak az információk korábbiaknál rugalmasabb, önszervező elérésére kell felkészülni, ezt ösztönzik a jogszabályok is. A szemléletváltást jellemzi, hogy a statisztikai információk szolgáltatók funkciója egyre inkább az elektronikus kommunikációhoz igazodik. Mind több felhasználó képes önálló adatkezelésre, és ezt segíthetik a statisztikai információforrás jellemzőit leíró, közérthető útmutatók. Fontos itt az adatok elérhetősége, a tájékoztatások világos üzenete, különösen a közérdekű kérdésekben. A statisztikai szolgáltatók feladata például a személyre szabott oktatás, valamint tanfolyamok szervezése, és hasznosak a tanulmányi látogatások is. Mindez segíti az adatok elérését, felhasználását. A vázolt új szemlélethez javítani kell a hivatali munkatársak felkészültségét, nyelvismeretét, informatikai jártasságát, ami ösztönzi és támogatja szakmai fejlődésüket.

Maija Metsä-Pauri (Statistics Finland – Finn Statisztikai Hivatal) „A statisztikai ada-

tok közzététele nem elegendő – a statisztikusok általi értelmezésük szintén elengedhetetlen” című előadásában az adatok értelmezését segítő korszerű technikákat ismertette, az európai gyakorlat felmérése alapján. Előnyös a hálózati megjelenítés, amely olvasmányosan, a figyelmet felkeltő módon és a párbeszédre is lehetőséget adva tájékoztat. Ilyen módon bemutatathatók az összetett gazdasági, társadalmi, környezeti folyamatok is, mint a válság, a globalizáció, a klímaváltozás, a migráció, a társadalmi kirekesztés, a jól-lét (well-being) stb. A finn statisztikai szolgáltató sokféle gazdasági, környezeti, jóléti tárgyú statisztikai tájékoztatót magazinjellegű szerkesztéssel készít. Elektronikus és nyomtatott kiadványaik táblázatai, grafikus részei mellett a szöveges ismertetés fogalmazása is felkelti a figyelmet.³ Az ún. közösségi weboldalak (social media) szerepe növekszik, bár a hivatalos statisztika itt sem alkalmazhat „sztorizó” stílust, hangvétele inkább a mértékadó szaklapok (például *The Economist*) kommentárjaihoz áll közelebb.⁴

2. szekció

A statisztikusok felelőssége

és a statisztikafelhasználók felelőssége

Elnök: *Jaume Garcia Villar* (National Statistics Institute of Spain – Spanyol Nemzeti Statisztikai Intézet)

Marie Bohata (Eurostat) „A tényalapú politikai döntéshozatal elősegítésére alkalmas sta-

³ A finn hivatalos statisztikák elérhetőek az interaktív informatikai (eXplorer nevű) alkalmazással is, amely lényegében azonos az OECD, valamint a svéd, a dán, az olasz statisztikai tájékoztatási gyakorlattal.

⁴ METSÄ-PAURI, M. [2010]: *The use of Social Media at National Statistical Institutes*. Eurostat Dissemination Working Group Meeting 25–26 October. Statistics Finland. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/pgp_insight/insite_docs/fi/point12_socialmedia_presentation.pdf

tisztika (az adatok előállítóinak és felhasználóinak felelőssége)” című előadása a szakpolitikák információigényeit és a döntési helyzeteket mutatta be. Az EU döntéshozatala mind jobban támaszkodik az ESR-re a változó körülményekhez igazodó újabb és újabb adatigényekkel. A hivatalos statisztika hitelessége és megfelelő színvonala érdekében minőségbiztosítási rendszert dolgoztak ki, amellyel kapcsolatban több alapvető kérdés vár még tisztázásra, például a már kialakított minőségirányítás alkalmas-e arra, hogy a hivatalos statisztika minden lehetséges célnak megfelelhessen. Erősödik az Eurostat véleményező, felülvizsgáló szerepe, európai szintű monitorozási feladata. Ehhez igazodnak a különböző rendeltetésű statisztikákhoz kapcsolódó ún. szakpolitikai indikátorok. Az a helyes szemlélet, hogy a módszer, az eljárás, az eredmény megbízhatósága az európai statisztikák konkrét rendeltetésének megfelelő legyen. Az Eurostat koordinációja segíti a statisztikák, illetve az indikátorok meghatározását, összeállítását és az összehasonlítható tartalmú tájékoztatást. Megkülönböztethetők egymástól a hagyományos, standard alapstatisztikák, valamint a kísérleti szakaszban levők. Az Eurostat egyre több témakörben auditálásra is jogosított, speciális szakpolitikai célokhoz kapcsolódó jogosítványokkal, ilyen például a túlzott deficit eljárás (excessive deficit procedure – EDP). A statisztikai módszertanok előkészítésében a tudományos, szakmai, politikai álláspontok konszenzusa szükséges, ami a (szakpolitikai) felhasználók igényeinek világos meghatározásával erősíti az új, közös felelősséget. A párbeszéd tisztázza a mutatók összeállítóinak és felhasználóinak feladatait. A statisztikai műhelyek úgy értelmezik, érvényesítik a politikai célokat, hogy nyílt vitát is engednek a tudomány képviselőivel. Célzott sajtókapcsolatok indokoltak az itt vázolt fejlesztésekről, és a fejlesztések speciális szervezéseket is igényelnek. Szervezési felvétel például a felhatalmazó jogszabály, szakér-

tők részvétele, garancia az új mutatósorozatok átadására.

Mariana Kotzeva (National Statistical Institute of Bulgaria – Bulgária Nemzeti Statisztikai Intézete) „A 2011. évi bolgár népszámlálás – a kampányhírek erősítő szerepe...” című előadása ismertette a hivatal kiterjedt sajtókampányának tapasztalatait. A népszámlálás nagy médiaérdeklődést vonzott, olyan alapvető kérdésekkel, mint az elektronikus összeírás új lehetőségei, mi indokolja a részvételt a népszámlálásban, a lakosság hogyan működhet együtt a kérdezőkkel stb. A közösségi weboldalakat is felhasználták, hogy javítsák a népszámlálás lefedettségét, pontosságát, ösztönözzék az elektronikus összeírás választását. A kampány országosan, de a régiókban is erősítette a sajtókapcsolatokat. Az előkészítés többhetes időszakában fizetett hirdetések jelentek meg a nyomtatott és elektronikus médiumokban. A statisztikai program aktív résztvevői lettek az újságírók. A témafelelősök bemutatták a népszámlálás kérdéseit, az információk rendeltetését. Mintegy 2000 médiaesemény eredményeként 35 televíziós, 26 rádiós anyag, illetve 14 interjú jelent meg a népszámlálás tárgykörével, és 10 alkalommal közvetítettek a statisztikai hivatal épületéből. Az aktív kampány az etnikai kisebbségek, az idegen anyanyelvűek, a hajléktalanok előkészítésére is figyelmet fordított. A hivatal nem kerülte meg a kényes kérdéseket, a párbeszéd révén kétirányú kommunikáció alakult ki. Ehhez a kiadott vélemények, nyilatkozatok koordinálása is nagyon fontos volt, ez igazolta a statisztikai módszerek, intézmények felkészültségét, megbízhatóságát. A sajtójelenlélet naponta értékelték, megfigyelve az egyes rétegekre gyakorolt hatását. A kampány értékeléséhez külső szakértők méréseit is felhasználták.

Csajbók Attila (Magyar Nemzeti Bank) „Nemzetközi adatok felhasználása a makroprudenciális elemzésekben Magyarországon” című előadása a fontosabb pénzintézeti statisztika

tikai információforrások alkalmazási tapasztalatait ismertette. A pénzügyi stabilitás feltételeinek megteremtéséhez elengedhetetlenek a szakszerű elemzésekkel megalapozott döntések. A pénzügyi stabilitásra vonatkozó elemzési keretrendszer a globális pénzügyi válságot követően radikális átalakuláson megy át. A korábbi, egyedi bankok stabilitására fókuszáló, ún. mikroprudenciális szemlélet mellett, a válság nyomán, jóval nagyobb hangsúlyt kap a pénzügyi rendszer egészének stabilitására, a rendszerkockázatra irányuló makroprudenciális megközelítés. A makroprudenciális elemzés adatigénye mind mennyiségében, mind a szükséges adatok típusát tekintve túlmutat a válságot megelőző gyakorlaton, jelentős kihívás elé állítva a területen dolgozó statisztikusokat. A bankrendszer összefonódottsága, a potenciális fertőzési hatások feltárása céljából például előtérbe kerül a hálózatelemzés, amely az eszközoldali kölcsönös kitettségek, finanszírozási függőségek és közös kockázatok azonosítására lehet alkalmas. A pénzügyi rendszerek globális integrációja miatt az ilyen adatbázisok előállítása és működtetése gyakran az adatgyűjtő hatóságok határokön átnyúló együttműködését teszi szükségessé. Ezen a téren egyelőre még gyakran szembesülünk jogi akadályokkal, például a banktitokra vonatkozó, országoként eltérő szabályozással. Az MNB döntéshozói számára rendszeres elemzések készülnek a pénzügyi stabilitási kockázatokról. Ezek információi a hazai pénzügyi rendszer statisztikai adatszolgáltatásain túl, saját rendszeres kérdőíves felmérésekből és mélyinterjúkból (a negyedéves „Hitelezési felmérésből”, az éves „Piactudás felmérésből”) származnak. Az elemzések egy része publikus, megjelenik a jegybank féléves „Jelentés a pénzügyi stabilitásról”, illetve a negyedéves „Hitelezési felmérés” című kiadványaiban. A hazai adatokon túl a jegybanki elemzések rendszeresen támaszkodnak a nemzetközi intézmények által szol-

gáltatott pénzügyi adatokra is, leginkább az ECB, a Nemzetközi Fizetések Bankja (Bank for International Settlements – BIS) és a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund – IMF) adatbázisai alapján.

Elspeth Maclean (UK Statistics Authority – Egyesült Királyság Statisztikai Hatósága) „A statisztikai kommunikáció javításának gátjai: a jártasság és a hajlandóság hiánya” című előadása azokat a szöveges közléseket mutatta be, amelyek segítik a kiadott adatok szakszerű és széles körű felhasználását. A valós tényeket helyes módszerrel, helytállóan bemutató hivatalos statisztika egyben kellő útmutatást, magyarázatot is szolgáltathat. Ez a támogatás javítja az adatok elérhetőségét, hatókörét, eredményességét, ami a hivatali kommunikáció fontos feladata. A brit statisztikai szolgálat gyakorlati kódexe az információk értelmezését segítő magyarázatok, értékelések, szakszerű elemzések közreadását írja elő, és ezzel is támogatható a hivatalos statisztika működésének, céljainak bemutatása. Felmérték a kommunikáció meglévő akadályait, amelyek leküzdése például a statisztikai, matematikai és informatikai felkészültség javításával érhető el. Ezek a gátló tényezők megfelelő útmutatók közreadását indokolják. A statisztikusokat ösztönözni kell a kommunikációra, szükség van a munkatársak ez irányú hajlandóságának növelésére, továbbá a jó gyakorlat megvitatására. A viszonylag szűkös erőforrások, a külső kulturális és más tartós hatások is alakítják a kommunikáció színvonalának javítására alkalmazott hivatali stratégiát. A megoldási folyamat iterációs jellegű lehet, és sok még a tennivaló, hogy javuljon a kommunikációs teljesítmény.

Costas Diamantides (Statistical Service of Cyprus – Ciprus Statisztikai Szolgálata) „Ciprus statisztikai szolgálatának tájékoztatói politikája” címmel mutatta be a statisztikai gyakorlati kódex kapcsán szerzett tapasztalatokat. A statisztikai munka kódexe irányadó, eszerint a sta-

tisztikai tájékoztatás (a törvény által szabott keretek között) átfogó információtartalmakkal legyen felhasználóorientált. Minden felhasználó azonosan, megkülönböztetés nélkül, egyidejűleg férhessen az adatokhoz. A tájékoztatás elérhető és független, a statisztikai módszerek szakszerűek, áttekinthetők legyenek. A rendszeres, megfelelő időzítésű kommunikáció, statisztikai kiadvány pontos adatokat tartalmazzon, az elemi adatok bizalmas kezelésével. Az adatok felhasználói sokfélék, ehhez igazodik a tájékoztatás elfogadott folyamata, például mind több adatot közölnek a világhálón és egyéb elektronikus kiadványban. Egyedi igények kielégítésére is van lehetőség, és fogadják a felhasználók véleményét is.

Gejza Dohnal (Czech Statistical Society – Cseh Statisztikai Társaság) „Hogyan befolyásolhatjuk (mi statisztikusok) a statisztika elismertségét” című előadása áttekintette a szakmai munka szerepét a statisztika hitelességének fenntartásában. A statisztikusok feladata, hogy leküzdjék a statisztika elismertségének rontását, a bizalmatlanságot. Ennek érdekében sok még a tennivaló, például érvényesíteni kell az egyéni szakmai felelősséget az adatgyűjtés reprezentatív jellegéért, az adatok pontosságáért, a pártatlan és mértékadó megállapításokért stb. A statisztikus feladata az alkalmas módszer, matematikai modell kiválasztása, a minőségbiztosítási feltételek teljesítése. A tájékoztatásban érintettek lelkiismeretük és felkészültségük szerint jutnak korrekt és elfogulatlan következtetésekre. A szakmai standardoktól való eltérést kerülni kell, mert azok be nem tartása következtében a teljes statisztikai szolgálatot és annak eredményeit fogadja bizalmatlanság. A hivatalos adatoknak el kell jutni a statisztikailag kevésbé felkészültekhez is, de a fő felhasználó a szakpolitika, ahol rendelkezésre állnak a megfelelő háttérismeretek. Szükség van a statisztikai eredmények magyarázatára, hogy minden felhasználó értelmezni

tudja az életét befolyásoló folyamatok mutatóit. A statisztikai műveltség alapjait már korai iskoláskortól építeni kellene a hivatalos statisztika részéről is, és ehhez aktívabb kommunikáció szükséges már az általános iskolákban is. Elkésettnek tekinthető, ha a kapcsolatfelvétel csak a felsőoktatás éveiben kezdődik.

3. szekció

Az EU-elnökségi trió

Elnök: *Vukovich Gabriella* (KSH)

Adolfo Gálvez Moraleda (National Statistics Institute of Spain – Spanyolország Nemzeti Statisztikai Intézete) „Az európai és a nemzeti statisztikák kommunikálása a széles nyilvánosság-nak” című előadása az összehangolt kommunikációt eredményező stratégia jellemzőit ismertette. Fontos törekvés, hogy a hivatalos statisztika szervezetei, megbízható információforrásként, növeljék a nemzeti és az európai statisztika elfogadottságát a felhasználók körében. Javítani kell a statisztikai intézmények nemzetközi kommunikációs hátterét, hogy a kiadott közérdekű információk eljussanak a széles nyilvánosság-hoz. A hálózatként szervezett kommunikáció hasznosíthatja azokat az újabb csatornákat, amelyek részletes bemutatását az ESR kommunikációs szakértői csoportja (Sponsorship Group on Communication) 2011. februárban elfogadott stratégiája is tartalmaz.⁵

Freddy Verkruyssen és *Stephan Moens* (Statistics Belgium – Belga Statisztikai Hivatal) „A statisztikák közlése: ötletek és fortélyok” címmel számolt be azokról a gyakorlati tapasztalataikról, amelyeket a 2010-ben tartott

⁵ *Forrás:* [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/pgp_insite/insite_news/insite_news_detail?id=84199467&pg_id=835&cc=ES_SPAIN, valamint http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/info/2011/CMTD\(2011\)0018/COM-AC_DI\(2011\)S013045-01_EN.pdf](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/pgp_insite/insite_news/insite_news_detail?id=84199467&pg_id=835&cc=ES_SPAIN, valamint http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/info/2011/CMTD(2011)0018/COM-AC_DI(2011)S013045-01_EN.pdf)

„Simply 2010” konferencia mutatott be.⁶ A világos, integrált kommunikációs politika segíti, hogy a statisztikát és nemzeti, illetve európai intézményeit általánosan elfogadják. A belga soros elnökség által szervezett nemzetközi konferencia résztvevői megállapították, hogy javítani kell a tájékoztatók összeállításán, a megjelenés csatornáin, formáin, nagyobb szerepet adva a profi tájékoztatás módszereinek és eszközeinek. Az intézmény vonzó képének kialakításához előfeltétel a magas szakmai színvonalú, hiteles tevékenység. A hivatal közhasznú innovációi és kezdeményezései nagyobb nyilvánosságot érdemelnek, ide értve azokat a lényeges feladatokat is, amelyeket a kor színvonalán megoldottak. Legyen a sajtó a hivatalok partnere, proaktív munkakapcsolattal. Rendszeressé kell tenni a médiajelenlétet, törekedni kell a név szerinti említések gyarapítására, legyen azonosítható a hivatal arculata. A kommunikáció révén a statisztikai szervezet legyen megkülönböztethető más kormányhivataloktól, különösen az adóhivaltól. Az aktuális és mértékadó statisztikai információk jussanak el a címzettekhez, elsősorban a szakpolitikusokhoz. Ki kell alakítani a partnerekkel a baráti, konstruktív kapcsolatot. A tájékoztatás a jelentőségüknek megfelelően kezelje a lakosság, illetve a gazdaság szereplői számára fontos, hasznos statisztikai eredményeket, legyen lehetőség az egyéni igényeikhez igazodó adatszolgáltatásra is. Törekedni kell a kiadott anyagok jó minőségére, ehhez vonzó, tömör, egyszerűen áttekinthető tájékoztatások szükségesek, amelyek elérhetők a világhálón is. A kommunikációtól elvárják, hogy független, távolláságot tartó, konzisztens legyen és alkalmazza a korszerű technológiákat is.

Laczka Éva és Kruchina Vince (KSH)
„Ilyenek vagyunk – statisztikai kultúra, kommunikáció Magyarországon” című előadása a

⁶ Forrás: www.simply2010.be/papers_en.htm

kommunikáció alapvető kérdéseit tárgyalta nemzeti keretekben. A KSH több éve vizsgálja a felhasználók elégedettségét, 2003-ban külső véleménykutató mérte fel a hivatalról alkotott képet. Az OECD 2009-es kérdőívére Magyarországon 126 válasz érkezett a Statisztikai Világnap (2010. október 20.) alkalmával. Az imázsvizsgálat alapján értékelhető a lakosság bizalma, a statisztikai munka és intézményeinek ismertsége. A statisztikai adatok alkalmazására jellemző, hogy a válaszolók 16 százaléka gyakran, 41 százaléka alkalmanként használ ilyen információkat. A gyakran alkalmazott adatkörök között említették például a GDP, a foglalkoztatás, az infláció és a fogyasztói árindex mutatóit. A kérdőív alapján kedvező a KSH ún. bizalmi indexe, jobb mint például az Európai Unió, az ENSZ vagy a bíróságok helye a rangsorban. A KSH a kommunikáció javítása érdekében olyan eszközökkel élt, mint a statisztikai szellemi TOTÓ, a középiskolások Ki Mit Tud vetélkedője. A KSH honlapja rendszeresen közöl statisztikai érdekességeket.

Az előadók videón bemutatott interjúsorozata a statisztikai kommunikációról is fontos üzeneteket tartalmaz. A válaszoló makrogazdasági (monetáris) szakértő releváns, pontos, időszerű adatokat igényel a felelős döntések előkészítéséhez. Az egyetemi oktató, javasolta, hogy a következő nemzedékek kapjanak a mindennapi életükhöz hasznosítható információkat. Előfordul torzító sajtóanyag – a 17 éves válaszoló tanuló szerint –, és a statisztika nem megfelelő ábrái elfedhetik a valóságos viszonyokat. Ez is indokolhat helyreigazításokat, a hivatalos közlés utóéletének figyelemmel kísérése alapján. Az újságíró véleménye is megerősítette, hogy a politikai, gazdasági döntések ellenőrzésére, értékelésére alkalmas információk a médiapartnerek közvetítésével széles körhöz juttathatók el. A parlamenti képviselő szerint lényeges, hogy az összefüggéseket kevés „töltetékkel” mutassák be, az éppen vizs-

gált kérdéskör legfontosabb elemeire koncentrálni, és a tájékoztatás közérthető legyen.

4. szekció

Bizalom az intézményekben, bizalom a statisztikában, statisztikai kultúra

Elnök: *Freddy Verkruyssen* (Statistics Belgium – Belga Statisztikai Hivatal)

Aurel Schubert és *Per Nyman-Andersen* (ECB) „A statisztika szerepe a társadalmon belüli bizalom elérése érdekében – elengedhetetlen előfeltételek” című előadása a tények statisztikai felmérésével, bemutatásával összefüggő kérdéseket tárgyalta. A jó, megbízható statisztika előfeltétele a megfelelő minőségű alapadat, a helyesen megválasztott módszertan, a felkészült elemző és a politikai függetlenség. Az ECB szigorú minőségbiztosítási rendszert alkalmaz, rendezettek a kapcsolatok a statisztikáik, valamint a szakpolitikák adatigényei között. Ki kell küszöbölni az adatok manipulálását, a szándékos és nem szándékos félremagyarázást, ehhez ellenőrizhető adatokra, módszerekre van szükség. A közvéleményt formáló statisztikák nem szolgálhatják a politika (többnyire rövid távú) érdekeit, óvni kell a demokratikus értékeket a tájékoztatásban. A statisztikai anyagok jó minőségét azzal érik el, hogy a dokumentáció konzisztens, összehasonlítható adatokat, módszereket tartalmaz, ezzel a folyamatok átláthatók, elszámoltathatók és növelik a bizalmat. Az Eurobarometer 2010-ben tanulmányt adott közre a gazdasági (ezen belül a statisztikai) indikátorokkal kapcsolatos ismeretekről, véleményt kértek például a gazdaságstatisztika szükségességéről, politikai szerepéről, a statisztikával kapcsolatos bizalomról.⁷ A jó statisztika sokkal olcsóbb, mint a rossz döntés. A hivatalos statisztika kommuni-

kációjának javításához hasznosíthatók a felmérés eredményei, az előadásban hivatkozott fontosabb megállapításai.

Trevor Fletcher (OECD) „A statisztika érthetőbbé tétele a széles nyilvánosság számára” című előadása a grafikus megjelenítésre alkalmas *eXplorer* hálózati szolgáltatás gyakorlati tapasztalatait ismertette.⁸ Bemutatta a nemzetközi szervezet kiterjedt statisztikai adatbázisához kapcsolható vizuális megjelenítés funkcióit, például az idősor változásait szemléltető technikákat. Az eszköz alkalmas az elérhető nemzetközi mutatósorozatok értelmezésére, a szemléletes kommunikáció a széles közvélemény figyelmét is felkeltheti. Jelenleg a szakértők ezt a hálózati szolgáltatást alkalmazhatják, hogy magyarázatokat fűzzenek a statisztika közlési táblázataihoz és grafikonozataihoz. Az adatokat szemléltető háromdimenziós gyakorisági diagramok, nyilakkal irányítható folyamatábrák is összeállíthatók ezzel az alkalmazással, az OECD adattárházával összekapcsolva. A fejlesztők tárolhatják az újabb alkalmazásait, és azok a friss adatokkal ismételtelen felhasználhatók. Az OECD szakértői javaslatot tettek a programrendszer lehetséges alkalmazásaira.

Tomaz Smrekar (Statistical Office of the Republic of Slovenia – Szlovén Köztársaság Statisztikai Hivatala) „A hivatalos statisztikába vetett bizalom kiépítése és fenntartása – a Szlovén Köztársaság Statisztikai Hivatalának megközelítése” című előadása bemutatta a nemzeti statisztikai szolgálat feladatmegosztását. A központi bank állítja össze a fizetési mérleget, a pénzügyi és hasonló szakstatisztikákat; a pénzügyminisztérium készíti a kormányzati statisztikákat, a deficit és az adósság elszámolásait; a jogszabályban kijelölt kormányzati intézmények hatáskörébe tartoznak az egészségügyi, a munkaügyi, a nyugdíjbizto-

⁷ *Forrás:* http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/obs/obs_323_en.pdf

⁸ A területi statisztika eszközeit ismertető útmutató: www.oecd.org/dataoecd/55/47/44084514.pdf

sítási és hasonló szakstatisztikák. A gazdaságstatisztikák egyes részeinek felelőse a statisztikai hivatal, és vannak modulok, amelyeket a szakigazgatás hatáskörrel rendelkező szervezetei készítenek. A statisztikai munka iránti bizalom megszerzése, megtartása olyan tényezőktől függ, mint az adatok minősége, szakszerű és bizalmas kezelése, a munkatársak felkészültsége, a minőségbiztosítás eredményessége. A felhasználók elégedettségét rendszeresen figyelemmel kísérik. A hivatal proaktív kommunikációt épített ki a munkáját irányító állami testülettel és a felügyelő bizottsággal, élő a kapcsolata a sajtóval, a kutatókkal, a könyvtárakkal, oktatási intézményekkel. A hálózaton elérhető információk javítják a széles közvélemény tájékoztatását is.

Leon Østergaard (Statistics Denmark – Dán Statisztikai Hivatal) „A statisztikába vetett bizalom megeremtése/fenntartása és mérése” című előadása kiemelte az előforduló adatjavítások szerepét a hivatali stratégiában. A kiadott adattáblák hibáinak felfedése, a helyesbített mutatók közlése rendszeres tevékenységet igényel, ugyanakkor fontos, hogy a minőségbiztosítási intézkedések kiküszöböljék az előfordult hiba adatkezelési, illetve módszertani stb. okait. A hitelességet kockáztathatják a rejtett hibák, ezért szükséges azok gyűjtése és elemzése, kezdve az adatszolgáltatásból eredő torzításokkal. A helyesbített adatok közlése része a hivatali kommunikációnak, ehhez ismerni kell a fontosabb célcsoportokat, az ott várható fogadtatást. Ki kell választani a megfelelő információcsatornákat a korrekciók megjelentetéséhez, egyrészt a bejegyzett körben, másrészt a széles nyilvánosságnak szóló tájékoztatásban. Előfordulhatnak az értelmezést nem zavaró elírások, ennél komolyabbak a korlátozott körű, valamint a súlyos hibák, amelyek egymástól eltérő intézkedéseket tesznek szükségessé. Amennyiben a hiba súlyosnak minősül, a tájékoztatóanyag nem maradhat

a hivatal portálján, annak helyén jelezni kell, hogy mikor jelenik meg a helyesbített adatsor. Más színnel jelzik, hogy hol történt javítás az eredeti anyagban, és keltezés is tartozik a változtatott adatokhoz. Kiemelt napi hír a hivatal portálján, ha a korábbi közlést helyesbítették. Címzett üzenetet kapnak azok az előfizetők, sajtópartnerek és hasonló véleményformálók, akik a korábbi tájékoztatót megkapták, és csatoltan a helyesbített tájékoztató is rendelkezésükre áll. A minőségbiztosítási rendszer részletes dokumentációt tartalmaz, amely ismerteti a hibás publikáció típusát, a hiba minősítését (három fokozattal), a hiba felfedezőjét és a bejelentés idejét, a hibáért felelőst, a hiba okait, a helyesbítés idejét, a kísérő intézkedéseket, a jövőben szükséges megelőző lépéseket.

A 2010 októberében végzett mintavételes véleménykutatás (985 válasz alapján) képet ad a 16–74 évesek hivatalos statisztika iránti bizalmának fontosabb tényezőiről. Ez megalapozza a középtávú hivatali stratégia céljait is.⁹

François Brunet (National Institute of Statistics and Economic Studies, INSEE France – Francia Nemzeti Statisztikai és Közgazdaságtanulmányi Intézet) „A statisztikába vetett bizalom tényezői Franciaországban” című előadása összefoglalta az INSEE véleménykutatásának eredményeit. A három célcsoport: a széles közvélemény, a statisztikai portál látogatói és a véleményformálók, például politikai, gazdasági stb. kérdésekben. Utcai megkérdezéssel alkalmanként ezer választ gyűjtöttek (2006-ban, 2009-ben és 2010-ben) az első csoportban. A statisztikai hivatal portáljára alkalmanként kétezer válasz érkezett (2009-ben és 2010-ben), és további 400 fő formált véleményt (2009-ben) a statisztikára és intézményeire vonatkozó több mint 20 kérdésre vonatkozóan. Megvizsgálták a bizalom hiányának fontosabb tényezőit, ezek a

⁹ Forrás: www.dst.dk/pukora/epub/upload/14870/strat.pdf

statisztika és a valóság közötti eltérés, valamint az informáltság hiányosságai. A francia hivatalos statisztika intézményeiről kedvező a kép. Az INSEE olyan védjegy, amely javítja a statisztikák hitelességét. A véleménykutatás eredményei alapján meghatározták a legfontosabb feladatokat: közelebbi tájékoztatás szükséges a hivatal tevékenységeiről (ez a „proximity” tényező), növelni kell a statisztika és a hivatal iránti bizalmat, ennek eszköze a statisztikai műveltség növelése (ez a „pedagogy” tényező), és a megállapítások igazolása (ez a „proof” tényező), amelyek a személyes és a szűkebb környezet valós feltételeit fejezik ki. Nem ad kellő információt például az átlagos jövedelem vagy fogyasztás, illetve megtakarítás; a felhasználók a mutatók megoszlásának információit is igénylik. Jobban hasznosítani kell a közösségi weboldalak kiváló lehetőségeit, az okos telefonokon elérhető kommunikációval is. Kapjon nagyobb szerepet a pedagógia, például oktató online statisztikai kurzusokkal. A hivatalos közlések értelmezése kommentárokat is igényel, itt a döntéshozók kapcsolódó megállapításai is közölhetők a fontosabb statisztikai indikátorokról. Érzékeny tájékoztatási feladat többek között a fogyasztói árindex és a munkanélküliség alakulásának közzététele, ezek fejlettebb kommunikációs eszközöket igényelnek az érvelést, az aktualizálást és a tálalást illetően.

Blagica Novkovska (State Statistical Office of the Republic of Macedonia – Macedón Köztársaság Állami Statisztikai Hivatala) „A hozzáadott érték mérési alapjainak kiépítése a hivatalos statisztikában” című előadása ismertette azokat a tényezőket, amelyek alapján értékelhető egyrészt a hivatalos statisztika alkalmazásának terjedelme, másrészt a statisztikai adatok, információk minősége. Mindkét tényezővel arányos a hivatalos statisztika felmért hozzáadott értéke (value added in official statistics). Az alkalmazás terjedelmének két összetevője mérhető: a regisztrált adatkérések

száma, továbbá a hivatalos statisztika portálját megtekintők száma. Macedónia statisztikai hivatalához 2008-ban 927, 2010-ben 672 adatkérés érkezett, ugyanakkor 807 ezerről 938 ezerre nőtt a hálózati kapcsolatok száma. Külön is értékelhető az egyes adatkörök megtekintésének éves mennyisége. Az adatminőség egyik mértéke, hogy a tömegtájékoztatás milyen arányban veszi át az elérhető statisztikai eredményeket. További minőségi jellemző az elérhető eredmények relevanciája a hivatalos statisztika felhasználóinak véleménye szerint. Befolyásolja továbbá a minőséget az egyéni bizalom a hivatalos statisztikában és az is, hogy milyen a potenciális felhasználók képessége a számadatok és matematikai elvek értelmezésére (numeracy, azaz műveltség a számok világában). Ezek a tényezők kijelölik a kommunikáció javításának alapfeladatait, például a tájékoztatás korábbi politikájának felülvizsgálatát, új adatállományok elérését, a véleményformálók célzottabb, jobb minőségű informálását, felhasználva a hozzáférés új lehetőségeit is. A kommunikáció része az oktatás segítése, elsősorban annak érdekében, hogy javítsák az adatok felhasználását. Ebben együttműködnek a felsőoktatási intézményekkel, szakmai szövetségekkel, helyi önkormányzatokkal, az újságírókat képző intézményekkel.

Philippe Bautier (Eurostat) „Kommunikáció a sajtóval és az intézmény hitelessége” című előadása példaként említi a kormányzati deficit és adósság hivatalos közléseit. A statisztikai szervezetek számára komplex feladat a kommunikáció. Kerülni kell a statisztikai zsargont a tömegtájékoztatásban, úgy, hogy a félreértelmezés kockázata minimális legyen. A statisztika, mint szaktudomány a nem szakértők számára gyakran nehezen érthető, bizonyos koncepciói bonyolult magyarázatot igényelnek. A lakosság legnagyobb része a tömegtájékoztatás révén szerez információkat, többek között a hivatalos statisztikai közlésekről is, ezért a média közvetí-

tő szerepe lényeges. Kétélű azonban ez a közönségkapcsolat, a céltévesztő, torzító nyomtatott vagy elektronikus sajtóközlés károsíthatja a bizalmat.

Az Eurostat több mint másfél évtizede fontos adatkörként kezeli az államháztartás hiányát, adósságát (a maastrichti kritériumok szerint értékelt konvergenciamutatókat). Kialakultak azok a jogosítványok, amelyek alapján az Eurostat fenntartását (express a reservation) fejezheti ki a kétségesnek minősített nemzeti deficit- és adósságmutatók felülvizsgálata során. Értékelései minden év áprilisában és októberében esedékesek, a 27 tagállam elszámolásai alapján. Az egyes országok adatai mellett az euróövezet és az EU összegzett mutatói is szerepelnek a tájékoztatásban, és az Eurostat szükség szerint korrigálhatja azokat a számításokat, ahol fenntartást fejezett ki. Több kiegészítés vált indokolttá az EU statisztikai hivatalának korábbi módszertani kézikönyvében, például a pénzüccal vagy a köz- és magánszféra partnerség ügyleteivel kapcsolatban.¹⁰ A szervezet lényegében felülbíráhatja a kormányzati elszámolások nem megfelelő tételeit, és ezzel a politikusok, a közzgazdászok, a döntéshozók fontos jelzéseket kaphatnak. Az Eurostat „örkutya” (watchdog) jellegű állásfoglalásai piaci következményekkel is járhatnak. Emlékeztet például a France Telecom esete, amely rontotta a hivatalos tájékoztatás hitelességét, a deficitmutatók ellentmondásos elbírálásából eredően. További nehéz döntésekkel járt a görög pénzügyi statisztika és intézményi háttere hiányosságainak kezelése, a 2005 és 2009 közötti konzultációk során, majd a 2010-es felgyorsult válságjelenségek szakszerű kezelésében. Az esetek rámutatnak a médiakapcsolatok jelentőségére is, hiszen a szervezet hitelét rontó híreket a sajtó világméretben terjeszti. Kérdés, hogy a hiva-

talos statisztika miként reagáljon a kényes ügyek feltárására, védhető-e magyarzkodással a hitelesség? Ajánlatos a tárgyilagos kommunikáció fenntartása a nehéz helyzetben is, ezzel igazolható a statisztikai intézmény átláthatósága, függetlensége, eloszlátva azokat a beállítódásokat, amelyek rontják a közbizalmat. A hivatalos állásfoglalásra alkalmat adhat például sajtókonferencia, internetes tájékoztatás, részletes adatok közlése stb. Fontos a helyes cselekvési idő: nem szabad várni, amíg a sajtó növekvő nyomása érvényesülhet. Ajánlott belső hírháló kiépítése, amely az intézmény sajtóseit folyamatosan ellátja olyan információkkal, amelyek érdekelhetik a médiát, többnyire „érzékeny” minősítéssel. A görög eset konzultációi évekig elkerülték a sajtót, a robbanás jellegű következmények csak 2010 áprilisában, majd októberében jelentek meg az Eurostat kommunikációjában. A kapcsolatok kétirányúak, a statisztikai intézmény hasznos ajánlásokat kaphat a sajtósaitól, felkészülhet a hivatalról alkotott képet javító kommunikációra.

A szekciók előadásait öt nemzetközi szervezet és tizenöt országból érkezett hallgatóság kísérte figyelemmel, lehetőség volt hozzászólásokra és az előadók választ adtak a felvetett szakmai kérdésekre.

A nemzetközi konferencia tanulságait Vukovich Gabriella, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke összegezte. Az adatszolgáltatók és a felhasználók statisztikai felkészültsége, a statisztikai kultúra javítása napjaink egyik alapkérdése. Csak kellő szakmai, informatikai ismeretek birtokában várható a hivatalos statisztikák üzeneteinek követése, szakpolitikai, társadalmi és gazdasági mondanivalójuk értelmezése, rendszerezett felhasználása a döntések előkészítésére, hatásaik értékelésére.

A nemzeti statisztikai hivatalok és az Eurostat törekvése a statisztikai információk elérésének szélesítése, ami a korszerű elektronikus csatornák mellett azt is igényli, hogy

¹⁰ Forrás: epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-09-017/EN/KS-RA-09-017-EN.PDF

kellően vonzó és a gyakorlatban felhasználható tartalmakhoz jusson a közvélemény.

A statisztika jó kommunikációjának lényeges feltétele a professzionális szövegezés. A számsorok értelmezése a nem szakember felhasználók körében könnyíthető, például „történetmondó” (story-telling) kiegészítésekkel, grafikus szemléltetéssel, közvetlenséggel és párbeszéd megoldásokkal, a terjedő közösségi weboldalak lehetőségeinek jobb hasznosításával.

Akik a statisztikai tartalmakat a képernyő vagy mobil készülék útján érik el, elvárják, hogy két-három kattintás után eljussanak a keresett adatokig, ehhez fejleszteni és egyszerű-

síteni kell az informatikai hátteret, a kommunikációs folyamatokat.

Az előadások fő üzenete, hogy meg kell újítani a hivatalos statisztika kommunikációját. A nemzetközi konferencia képet adott az új stratégiák előkészítésének alapvető tényezőiről, a felismert akadályokról, a megoldásra váró közös és nemzeti feladatokról, ezen belül a bizalom, a minőség, a hitelesség javításának jó gyakorlatáról.

Nádudvari Zoltán,

a KSH ny. főtanácsosa

E-mail: Zoltan.Nadudvari@ksh.hu

Hírek, események

Jutalom. Közszolgálati jogviszonyban töltött idejük alapján 2011. június hónapban jubileumi jutalomban részesültek 25 éves szolgálatért: *Marton Róbertné*, KSH Győri Igazgatóság; 40 éves szolgálatért: *Milota Barnabásné*, KSH Debreceni Igazgatóság; *Soszték Józsefné*, KSH Veszprémi Igazgatóság.

Változás a KSH szervezetében. 2011. július 1-jei hatállyal a KSH elnökének közvetlen felügyelete alá tartozó Informatikai főosztályon a Rendszertechnikai osztályból kiválik az informatikai infrastruktúra üzemeltetéséért felelős osztály, IT-infrastruktúra osztály néven. Az Informatikai főosztály belső tagozódása így a következő: Adatgyűjtési rendszerfejlesztő osztály, Alkalmazásfejlesztési osztály, Gazdaságstatisztikai adatfeldolgozó osztály, IT-infrastruktúra osztály, Lakossági adatfeldolgozó osztály, Népmozgalmi és egészségügyi adatfeldolgozó osztály, Rendszertechnikai osztály, Tájékoztatási rendszerfejlesztő osztály.

Az MTA Statisztikai Bizottsága (SB) 2011. június 15-én tartott az energiastatisztika

kérdéseivel, különösen a háztartások energiafogyasztásával foglalkozó ülést a KSH Keleti Károly-termében. A tanácskozás elején a résztvevők egyperces néma felállással tisztelegtek a közelmúltban elhunyt *Nyitrai Ferencné dr.*, a KSH és az SB korábbi elnökének emléke előtt.

Ezt követően először *Elek László*, az Energia Központ Nonprofit Kft. statisztikusa „A Háztartási Energiafelvétel tanulságai”, majd *dr. Sugár András*, a Budapesti Corvinus Egyetem adjunktusa „A háztartási energiafogyasztás elemzésének módszertani problémái” címmel tartott előadást, amihez a résztvevők is hozzászóltak. Az SB-tagok egyetértettek az energiastatisztika jelentőségében, a nemzetközileg összehangolt, ajánlott, illetve kötelezően előírt standardok alkalmazásának fontosságában. Állásfoglalásuk szerint tovább kell folytatni az erőfeszítéseket *a)* a statisztikai eredmények hazai közzétételének gazdagítása; *b)* az adatokhoz kapcsolódó fogalmak, módszertani leírások publikálása; *c)* a különböző, energiastatisztikában érintett szervezetek összefogásának erősítése; *d)* a KSH és az egyes